

УДК 780.616.432.071.2(477.54-25)Юхт(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-3-13>

Ірина ПОЛЬСЬКА,
orcid.org/0000-0003-3546-5900
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри теорії та історії музики
Харківської державної академії культури
(Харків, Україна) timchpolsk@gmail.com

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ ВИДАТНОЇ ХАРКІВСЬКОЇ ПІАНІСТКИ ТА ПЕДАГОГІНИ БЕЛЛИ ЮХТ (ДО 100-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Статтю присвячено шануванню пам'яті однієї з найяскравіших репрезентанток харківської піаністичної школи ХХ ст., видатної харківської піаністки й педагогині Белли Юріївни Юхт (1923–1994) за нагоди 100-річчя з дня її народження. Визначаються мистецькі здобутки Белли Юхт та її роль у розвитку вітчизняного музичного мистецтва та культури ХХ ст. Мета статті – охарактеризувати творчу постать і мистецьку діяльність Б. Ю. Юхт та розкрити значущість виконавської та педагогічної діяльності мисткині в контексті вітчизняної музичної культури ХХ ст. Основними методами дослідження є біографічний, історичний, культурологічний, діяльнісний та джерелознавчий.

Висвітлено провідні етапи творчої біографії Белли Юхт, розглянуті у культурному та соціально-політичному контексті епохи. Розкрито трагічний вплив ідеолого-політичних процесів у культурному житті кінця 40-х – початку 50-х років ХХ ст. на творчу долю артистки. Охарактеризовано артистичну постать Белли Юхт та її концертно-виконавську діяльність як піаністки-солістки. Розкрито риси її творчої індивідуальності, артистичного обличчя й музичного мислення. Окреслено художні та піаністично-технологічні особливості виконавського стилю Б. Юхт. Висвітлено майже півстолітню плідну педагогічну діяльність Б. Ю. Юхт у Харківській консерваторії та Харківській середній спеціальній музичній школі. Охарактеризовано провідні педагогічні принципи Б. Ю. Юхт. Визначено імена багатьох знами в Україні та світі музикантів (виконавців, педагогів, науковців), котрі належать до творчої школи Белли Юхт. У висновках узагальнено результати дослідження. Підкреслено значення творчої постаті Белли Юхт в історії вітчизняного музичного мистецтва.

Ключові слова: музичне мистецтво, Белла Юхт, творча особистість, фортепіанне виконавство, музична педагогіка, мистецька діяльність, харківська піаністична школа.

Iryna POLSKA,
orcid.org/0000-0003-3546-5900
Habilitation Doctor of Art Criticism, Professor,
Professor at the Department of Theory and History of Music
Kharkiv State Academy of Culture
(Kharkiv, Ukraine) timchpolsk@gmail.com

THE CREATIVE PORTRAIT OF AN OUTSTANDING KHARKIV PIANIST AND PEDAGOGUE BELLA YUKHT (TO THE 100TH ANNIVERSARY OF HER BIRTH)

The article is devoted to honoring the memory of one of the brightest representatives of the Kharkiv piano school of the 20th century, the outstanding Kharkiv pianist and pedagogue Bella Yuriiivna Yukht (1923–1994) on the occasion of the 100th anniversary of her birth. The artistic achievements of Bella Yukht and her role in the development of domestic musical art and culture of the 20th century are determined. The purpose of the article is to characterize the creative figure and artistic activity of B. Yu. Yukht and to reveal the significance of the artist's performing and pedagogical activities in the context of domestic musical culture of the 20th century. The main methods of research are biographical, historical, cultural, activity and source studies.

The leading stages of the creative biography of Bella Yukht are highlighted in the cultural and socio-political context of the era. The tragic influence of ideological and political processes in the cultural life of the late 40s and early 50s of the 20th century on the creative fate of the artist is revealed. The artistic figure of Bella Yukht and her concert performance as a pianist-soloist are characterized. Features of her creative individuality, artistic face and musical thinking are revealed. The artistic and pianistic-technological features of Bella Yukht's performance style are outlined. Almost half a century of fruitful pedagogical activity of B. Yukht at the Kharkiv Conservatory and the Kharkiv Secondary Special Music School is highlighted. The leading pedagogical principles of B. Yukht are characterized. The names of many well-known musicians in Ukraine and the world (performers, teachers, scientists) who belong to the creative school of Bella Yukht have been

identified. In the conclusions the results of the research are summarized. The importance of the creative figure of Bella Yukht in the history of domestic musical art is emphasized.

Key words: musical art, Bella Yukht, creative personality, piano performance, musical pedagogy, artistic activity, Kharkiv piano school.

Постановка проблеми. Значущим явищем музичного мистецтва України є Харківська піаністична школа, репрезентована багатьма ушлявленими іменами видатних концертних виконавців та педагогів. І однією з найяскравіших зірок у цій мистецькій плеяді є глибока музикантка, блискуча піаністка, видатна педагогіня та непересічна особистість Белла Юріївна Юхт (1923–1994). Нещодавно, у вересні 2023 р., виповнилося 100 років з дня її народження, а у лютому 2024 р. – 30 років з дня її смерті. Тож вшанування світлої пам'яті мисткині та наукове осмислення її творчої постаті та здобутків є важливим завданням сучасної вітчизняної музикології.

Аналіз досліджень. Творчій особистості та мистецькій діяльності Б. Ю. Юхт упродовж останніх десятиріч було присвячено чимало досліджень та публікацій. Серед них назвемо зокрема статті в Музичній енциклопедії України (Терещенко, 2016) та в енциклопедії «Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського» (Польська, 2017), кандидатську дисертацію та статті А. Рум'янцевої (Рум'янцева, 2011; Рум'янцева, 2003; Рум'янцева, 2004; Рум'янцева, 2005), наукові публікації Г. Ганзбурга (Ганзбург, 1994, 1; Ганзбург, 1994, 2), В. Алтухова (Алтухов, Немцова, 2007), І. Немцової (Алтухов, Немцова, 2007; Немцова, 2004), Ю. Ніколаєвської (Ніколаєвська, 1994), Н. Тишко (Тишко, 1993), Н. Шкоди (Шкода, 1998) тощо.

Висвітленню артистичної постаті мисткині та фактів її творчої біографії присвячено й низку публікацій авторки даної статті (Польська, 1994; Польська, 1998; Польська, 2004; Польська, 2007; Польська, 2013; Польська, 2017) – дочки й вірної учениці Б. Ю. Юхт, продовжувачки її художніх ідей та принципів.

Мета статті – охарактеризувати творчу постать і мистецьку діяльність Б. Ю. Юхт та розкрити значущість виконавської та педагогічної діяльності мисткині в контексті вітчизняної музичної культури ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Белла Юріївна Юхт народилася 21 вересня 1923 р. у Харкові. Її батько, Юрій Григорович, був обдарованим музикантом, який в юності концертував в ансамблі з ушлявленими співаками. Його життя, сповнене багатьох бурхливих подій, трагічно обірвалося у 1940 р. Мати Белли, Софія Борисівна, яка отримала гімназичну освіту, була людиною великої

доброти. В юності її за чарівністю порівнювали із знаменитою Гретою Гарбо.

Музичні здібності Белли яскраво виявилася ще у ранньому дитинстві. Втім навчатися грі на фортепіано вона почала лише у дев'ятирічному віці. І вже незабаром (у 1934 р.) поступила до нещодавно створеної Особливої групи для обдарованих дітей при Харківській державній консерваторії¹ до класу професора Людвіга Йосиповича Фаненштиля – видатного музиканта, який є одним з основоположників харківської піаністичної школи. У навчанні Белла демонструвала чудові успіхи і дуже «швидко стала однією з найкращих учениць, улюбленицею» (Польська, 2007: 327) свого педагога.

Важливою подією в житті юної піаністки стала участь у складі української делегації на урочистій Декаді українського мистецтва (1939), де вона з великим успіхом, отримавши численні схвальні відгуки та принадні творчі пропозиції, виступила з концертними програмами перед багатьма видатними музикантами (серед них – К. Ігумнов, О. Гольденвейзер, М. Полякін) (Польська, 2007: 327).

Ще навчаючись у Музичній школі при ХДК, Белла постійно брала участь у звітних концертах консерваторського класу проф. Фаненштиля, і часто саме її гра ставала їх головною частиною (зокрема, 2-ге відділення концерту навесні 1941 р. цілком складалося з її виступу, що містив Сонату №17 d-moll Л. ван Бетховена, «Віденський карнавал» Р. Шумана та Рапсодію № 8 Ф. Ліста) (Польська, 2007: 320).

Весною 1941 р. Белла блискуче закінчила одразу дві школи (музичну та загальноосвітню), отримавши обидва відмінних атестати. Дирекцією Музичної школи при ХДК була видана така характеристика: «Учениця Белла Юхт за час свого навчання в школі показала чудові успіхи, незмінно отримуючи відмінні оцінки як за спеціальністю (фортепіано), так і з музично-теоретичних предметів» (Сімейний архів Б. Ю. Юхт – І. І. Польської; Польська, 2007: 327).

У червні того ж 1941 року її зараховують одразу – без будь-яких вступних іспитів – на 2-й

¹ Наприкінці 1930-х рр. – Музична школа при ХДК, з 1943 – Харківська музична десятирічка, з 1961 – Харківська спеціальна середня музична школа-інтернат, з 2021 – Харківський державний музичний ліцей.

курс ХДК як студентку фортепіанного класу професора Фаненштиля (Польська, 2007). Втім усі творчі плани раптом скасувала війна.

У вересні 1941 р. Белла з матір'ю з великими труднощами змогли евакуюватися з Харкова. Але потяг, де вони їхали, був по дорозі розбомблений фашистами. Лише після довгих поневірянь їм врятувати решт вдалося потрапити до Казахстану, де їм спочатку довелося тяжко працювати на колгоспному полі.

Опинившись потім в Алма-Аті, Белла у 1942 р. завдяки своєму відмінному атестату стає (оскільки консерваторії там не було) студенткою Гірничо-металургійного інституту, де тоді працювало чимало евакуйованих ушлявлених вчених (зокрема, академік О. І. Ахієзер). Упродовж трьох років навчання у цьому виші (спочатку на факультеті технології металів, а пізніше на гірничо-маркшейдерському факультеті) вона отримала на іспитах лише найвищі бали.

Втім визволення у серпні 1943 р. рідного Харкова уможливило для Белли поновлення музичної освіти. На початку 1944 р. вона одержує персональний виклик від дирекції ХДК: «Тов. Юхт Б. Ю., ст. II курсу фортепіанового ф-ту. Харківська Державна Консерваторія відновила свою роботу, і тому ми пропонуємо Вам (разом з матір'ю) негайно виїхати до Харкова для продовження навчання в Консерваторії. Директор проф. Комаренко; Заст. Дир. з Худ. та Навч. Частини проф. Голубєв» (Сімейний архів Б. Ю. Юхт – І. І. Польської; Польська, 2007: 329). І навесні того ж року молода піаністка повертається до Харкова, де залишається вже до кінця свого життя.

Під час навчання у ХДК вона активно концертує, постійно виступаючи з новими сольними програмами, де, зокрема, були широко репрезентовані твори її улюблених митців Ф. Шопена (Балада № 3, Концерт № 2, ноктюрни, вальси та ін.) та О. Скрибін (24 прелюдії ор. 11, Вальс ор. 38, п'єси ор. 57 тощо) (Сімейний архів Б. Ю. Юхт – І. І. Польської; Польська, 2007: 330). Завдяки своєму таланту та наполегливості, Белла швидко (лише за три роки) завершує консерваторську освіту і вже на останньому курсі починає працювати на кафедрі спеціального фортепіано ХДК в якості асистентки проф. Фаненштиля.

Весною 1947 р. Л. Й. Фаненштиль раптово й на довгий час опинився у шпиталі через невідкладну тяжку операцію. Тож Беллі довелося цілком самій готуватися до державного іспиту зі спеціальності (програма її виступу містила, зокрема, Концерт № 1 Es-Dur Ф. Ліста, Сонату № 2 e-moll О. Глазунова тощо). Втім, молода артистка успішно переборола

ці труднощі, блискуче зігравши на державному іспиті ввечері 24 червня 1947 р. Її виступ отримав великого резонансу як значуще явище культурного життя Харкова. Одразу по закінченні іспиту (уночі!) професору Фаненштилю до шпиталю було відправлено велику кількість щирих вітань із тріумфальним виступом його улюбленої учениці, серед них – «термінова офіційна телеграма від керівництва Харківської консерваторії (на бланку з вихідним номером): “Державна Екзаменаційна комісія щиро вітає Вас, дорогий Людвігу Йосиповичу, з блискучим виступом Вашої учениці Б. Юхт і одногласно підтримує її кандидатуру в якості Вашої асистентки. За дорученням Державної комісії: Директор ХДК Борисов, зав. навчальної частини Теплов”» (Сімейний архів Б. Ю. Юхт – І. І. Польської; Польська, 2007: 330). Надійшли й поздоровлення від консерваторської професури: «Дорогий Людвігу Йосиповичу! Белла грала неймовірно чудово з великим підйомом. Справила величезне враження. Вітаю Вас із блискучим випуском. Ваш М. Хазановський. 24.VI. 12 год. ночі» (Сімейний архів Б. Ю. Юхт – І. І. Польської; Польська, 2007: 330). Талант піаністки надзвичайно високо оцінив і очільник Державної екзаменаційної комісії, ушлявлений музикант Г. Гінзбург, який одразу запропонував їй престижну роботу в столиці, від якої Белла, втім, ввічливо відмовилася, залишившись викладати у ХДК. (Зазначимо, що серед студентів-піаністів, з якими вона працювала у 40-ві роки як асистентка Л. Й. Фаненштиля, були такі авторитетні у майбутньому харківські музиканти-педагоги, як Р. П. Папкова та В. О. Кричевська) (Терещенко, 2016: 343). У 1947 р. Б. Юхт, поряд із роботою в консерваторії, почала викладати у Харківській музичній десятирічці при ХДК.

У тому ж 1947 р. у житті Белли відбулася ще одна визначальна подія – одруження із її чоловіком, композитором і музикознавцем Іллею Польським, разом з яким вона у любові та злагоді прожила до кінця своїх днів.

Отримавши консерваторський диплом найвищого рівня (з кваліфікацією «піаністка-солістка»), Белла Юхт наприкінці 1940-х років починає концертувати ще інтенсивніше. Її концертний репертуар цього часу містить велику кількість творів багатьох вітчизняних і зарубіжних митців, серед них Л. Бетховен, Й. С. Бах, Ф. Шопен, Р. Шуман, О. Скрибін, Л. Ревуцький, С. Прокоф'єв, А. Хачатурян та ін.).

«Творчий образ артистки поєднував у собі силу та витонченість, інтелект та емоційність, жіночну чарівність та чоловічу волю» (Польська, 2007: 331). Проф. Фаненштиль, завжди «надзвичайно стриманий і скупий на похвалу» (Польська, 2007: 331),

надав їй таку офіційну характеристику: «Белла Юхт, яка нині готується до державних іспитів, – піаністка з відмінними музичними та технічними здібностями. Завдяки виключно серйозному ставленню до роботи, що виявилось ще в дитячі роки, у неї виробилася рівна чітка техніка, що дозволяє їй грати надзвичайно складні твори піаністичного репертуару; в її грі немає місця для будь-якої недбалості та недоробленості; Велика музична чуйність дає можливість розкрити зміст авторського задуму з найбільшою виразністю. <...> в характері її виконання <...> відчувається <...> філігранність її обробки. Ці якості її як піаністки помітні і в її педагогічній роботі як асистентки, яка проводить заняття зі студентами перших двох курсів ХГК. Вона дуже успішно впоралася із завданням, яке стоїть перед нею <...>. Б. Юхт добре знайома з художньою фортепіанною літературою і пройшла багато творів. Якщо вона буде поставлена у сприятливі умови для розвитку та зміцнення свого обдарування, я сподіваюся, що вона буде гідною представницею тієї частини творчої молоді, яка зможе прийти на зміну старій професурі» (Сімейний архів Б. Ю. Юхт – І. І. Польської; Польська, 2007: 331-332).

На жаль, прогноз цього видатного музиканта щодо його улюбленої учениці й колежанки не справдився через політичні процеси, які унеможливили її входження «до кола “нової професури” <...> і які фактично зламали її артистичну кар’єру. Починалася сумнозвісна кампанія “боротьби з космополітизмом”, однією з багатьох жертв якої стала Белла Юхт» (Польська, 2007: 332).

У 1949 р. у Польщі мала відбутися велика мистецька подія – відновлення (уперше по закінченні Другої світової війни) найпрестижнішого Міжнародного конкурсу піаністів імені Ф. Шопена у Варшаві. Б. Юхт була «включена до складу делегації учасників конкурсу, де вона мала репрезентувати Україну» (Польська, 2017: 380). У зв’язку з цим керівництвом Харківської консерваторії було подано до Міністерства культури таку офіційну характеристику: «Юхт Ізабелла², 1923 р., закінчила ХДК у 1947 р. і була залишена асистентом кафедри спеціального фортепіано. Дуже серйозна піаністка, яка вирізняється вдумливістю свого виконання. Гра її вирізняється чіткістю, різноманітним звучанням, виразним фразуванням та відмінною педалізацією; завдяки цьому вона правильно розкриває образ художнього твору та переконливо доносить його до слухача. Вона має досвід великих публічних висту-

пів і витримка виконання, оскільки після 1943 р. вона щорічно виступає у самостійних концертах, щоразу з новими програмами» (Державний архів Харківської області: спр. 301, с. 2). І артистка із величезним захопленням готувалася до такої значущої події, «тим більше, що музика Шопена завжди була їй особливо близькою» (Польська, 2007: 332).

Втім, Беллі Юхт не судилося блиснути своїм талантом на шопенівському конкурсі, бо її участь «унеможливило сфальшоване тодішнім керівництвом консерваторії повідомлення до Міністерства культури про відмову піаністки від поїздки через хворобу, вмотивоване сумнозвісними партійними постановами 1948 р.» (Польська, 2017: 380). При цьому цю інформацію ретельно приховували від самої артистки, яка продовжувала інтенсивно готуватися до конкурсу. Врешті решт почувши про таке, вона була настільки шокована, що насправді тяжко захворіла (Польська, 2007: 333). Паралельно з цим нове керівництво ХДК домагалось (безуспішно!) «отримати дозвіл Головного управління музичних установ на участь у конкурсі іншої особи, більш відповідної до політичної кон’юнктури» (Державний архів Харківської області: спр. 930, с. 2).

Висвітлюючи ці події у своїх наукових працях, присвячених піаністичній культурі Харкова тієї доби, А. Рум’янцева надає зокрема яскраву характеристику «виконавської майстерності Б. Юхт в період її підготовки до міжнародного конкурсу ім. Ф. Шопена у Варшаві» (Рум’янцева, 2011: 87) та підкреслює: «Через кампанію антисемітизму, що була розгорнута в країні, незважаючи на блискучу характеристику-рекомендацію, унеможливилась участь талановитої піаністки Б. Юхт у міжнародному конкурсі ім. Ф. Шопена» (Рум’янцева, 2011: 114).

У зв’язку з активізацією політико-ідеологічних репресій у країні Б. Юхт дуже скоро виявилася позбавленою не лише участі у міжнародних конкурсах за кордоном, а й можливості подальшого викладання у ХДК. У тому ж 1949 році «внаслідок сталінської кампанії “боротьби з космополітизмом” її було звільнено з відти (формально – за скороченням штатів)» (Польська, 2017: 380) «разом із 25-а іншими талановитими викладачами-євреями (Р. С. Горовиць, Н. Ю. Гольдінгер, Г. О. Бортновська та ін.)» (Терещенко, 2016: 343), які згодом стали окрасою й легендою музичної педагогіки Харкова. «Це була суто політична акція дискримінації за національною ознакою та заборони на роботу у виші “ідеологічно не відповідним” викладачам» (Польська, 2007: 333).

Втім, після цього дирекцією ХДК задля створення видимості об’єктивності було надано Беллі

² Використання тут форми імені «Ізабелла» замість «Белла» є помилковим.

Юхт блискучу характеристику: «Б. Ю. Юхт, завершивши свою музичну підготовку в Особливій групі обдарованих дітей при Харківській Державній Консерваторії, вступила у 1940 році (неточне датування: Б. Юхт вступила до ХДК у 1941 р. – І. П.) до Харківської Держ. Консерваторії, яку блискуче закінчила у 1947 році (у 1941–44 рр. була в евакуації в Алма-Ата) і тоді була залишена асистентом кафедри спеціального фортепіано ХДК. Б. Юхт має всебічно розвинену техніку, красивий звук, гра її відрізняється великою змістовністю, тонкістю художньої обробки, технічною закінченістю. Б. Юхт володіє великим репертуаром <...>. Свою піаністичну майстерність вона неодноразово успішно демонструвала у своїх концертах та у виступах із симфонічним оркестром. Своє вміння детально працювати над фортепіанним твором вона цілком застосовує і у педагогічній роботі. Будучи асистентом кафедри спеціального фортепіано, вона мала самостійне навантаження <...> та систематично виконувала доручення, працюючи зі студентами класу проф. Фаненшталя. До своєї роботи ставилася сумлінно та старанно. У зв'язку зі скороченням штатних одиниць у штатах ХДК – Б. Юхт було переведено працювати у музичну десятирічку при Харківській Державній Консерваторії» (Сімейний архів Б. Ю. Юхт – І. І. Польської; Польська, 2007: 333–334).

Саме Харківська музична десятирічка (пізніше – ХССМШІ), де Б. Юхт ще з 1947 р. викладала за сумісництвом, після звільнення з ХДК стала для неї основним творчим закладом, з яким відтоді і назажди було пов'язане її життя.

У 1950–60-ті роки Б. Юхт відновлює свою концертну діяльність і стає також «артисткою Харківської державної філармонії (наказом Міністра культури України їй було присвоєно першу республіканську виконавську категорію)» (Польська, 2017: 380). Вона багато і з великим успіхом «виступала як піаністка-солістка й ансамблістка, з симфонічним оркестром філармонії, в абонементних концертах, мала фондові записи на радіо» (Терещенко, 2016: 343). Серед її партнерів були «відомі диригенти (І. Гусман, К. Сіменов, Г. Юдін, С. Душенко, П. Злобинський) та інструменталісти (скрипаль К. Варенберг, ін.)» (Польська, 2017: 380). У значному концертному репертуарі піаністки чільне місце посідали твори Й. С. Баха, Л. Бетховена, Ф. Шопена, Р. Шумана, О. Скрябіна. Б. Юхт є «першовиконавицею багатьох фортепіанних творів харківських композиторів І. Польського, О. Жука, Б. Яровинського, М. Канівського, Г. Фінаровського та ін.» (Терещенко, 2016: 343).

Упродовж десятиріч Б. Ю. Юхт була одним з провідних, найбільш знаних і улюблених педагогів Харківської середньої спеціальної музичної школи-інтернату, другом і наставницею молодших колег та колишніх вихованців. Її величезний авторитет ґрунтувався на органічному поєднанні високих особистісних і професійних (музикантських і педагогічних) гідностей. У 1980-ті роки «під її керівництвом проходили педагогічну практику студенти фортепіанного факультету Харківського інституту мистецтв» (Польська, 2007: 336).

У 1992 р. з нагоди 45-річчя педагогічної діяльності Б. Ю. Юхт у ХССМШІ було проведено цілу низку заходів щодо узагальнення її досвіду. Провідні змістовні засади творчої діяльності мисткині та її величезний виконавсько-педагогічний досвід віддзеркалені також у її методичних працях, присвячених важливим питанням музичної педагогіки: «Виховання аналітичного мислення в учня», «До питання про виховання навичок самостійності в роботі учнів», «Робота над поліфонічним твором у початковій стадії навчання», «З досвіду навчання гри напам'ять», «Творчі контакти в процесі занять – найважливіший засіб у вихованні професіоналізму та любові до музики» (Польська, 2007: 336).

За майже півсторіччя педагогічної діяльності Б. Ю. Юхт у неї навчалися «сотні учнів, які в міру власного таланту та працьовитості виконували суворі вимоги високопрофесійної музичної освіти, осягали сутність музичного мистецтва і таємниці піаністичної майстерності, переймали характерні риси виконавського стилю свого педагога» (Польська, 2007: 334). Усіх її вихованців тією чи іншою мірою поєднують спільні риси, пов'язані зі особистісним впливом Белли Юрїївни: «прищеплений нею художній смак; сила і шляхетність вираження емоцій; глибина та точність виконавського аналізу; вміння проникнути в суть явища, відрізнити головне від другорядного» (Польська, 2007: 334–335). Їх споріднюють і такі специфічні виконавські ознаки, як особливий «характер фортепіанного інтонування й художнього звуковидобування; відмова від будь-яких надмірностей у виборі засобів художньої виразності та їх піаністичному втіленні; поєднання цілісної архітекτονіки твору з ретельною продуманістю всіх деталей; філігранна відточеність обробки; сувора економія виконавських рухів за їх рідкісної пластичності та краси; співуча та ідеально ясна і чітка піаністична техніка; характерні ігрові прийоми; «залізні», але надзвичайно чутливі й ніжні пальці» (Польська, 2007: 335).

До творчої школи Б. Ю. Юхт належить багато відомих в Україні та далеко поза її межами музи-

кантів (виконавців, педагогів, науковців), котрі у своїй мистецькій діяльності продовжують її художні традиції та передають їх своїм учням і послідовникам. Її вихованці різних років живуть і працюють у багатьох країнах світу: в Україні, США, Німеччині, Австрії, Чехії, Швейцарії, Литві, Латвії, Ізраїлі, Болгарії, Австралії тощо. Серед них: уславлений джазовий піаніст та композитор, професор Мюнхенської консерваторії імені Рихарда Штрауса та Вищої школи музики Ференца Ліста у Веймарі Леонід Чижик; професорка Національної музичної академії України та Афіньської консерваторії Олена Ткач; докторка мистецтвознавства, професорка Наталія Заболотна; професор Лос-Анджелеського університету Тетяна Каган; професорка Теплицької консерваторії Тетяна Ветухова-Чорна; кандидатка мистецтвознавства, доцентка Харківського Національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського Ніна Інюточкіна; член Національної Спілки композиторів України, кандидат мистецтвознавства, науковий керівник міжнародного фестивалю «Харківські Асамблеї» 1990-х років, президент харківського Шубертівського товариства Григорій Ганзбург; кандидат психологічних наук, доцент ХДАК Євген Воропаєв; кандидат педагогічних наук, доцентка Харківського національного педагогічного університету імені Г. Сковороди Наталія Рудічева; лауреатка міжнародних конкурсів, педагог спеціального фортепіано Харківського державного музичного ліцею, директорка благодійного фонду «Мистецтво єднає світ» Марина Трємбовлева, лауреати міжнародних конкурсів Сергій Альбов, Ольга Дудник, Наталія Шкода, Ірина Кормілець-Соколова, Володимир Ковригін, Ольга Скоромна та багато інших (Польська, 2007: 335; Терещенко, 2016: 343). До мистецької школи Б. Ю. Юхт певною мірою причетні також народна артистка України, заслужена діячка мистецтв України, фундаторка і незмінна очільниця Міжнародного фестивалю «Харківські Асамблеї», «ректорка ХНУМ імені І. П. Котляревського Т. Б. Веркіна та заслужена артистка України, доцентка ХНУМ Н. І. Руденко, які навчалися у неї під час тривалої хвороби свого педагога» (Терещенко, 2016: 343). Т. Б. Веркіна завжди до кінця свого життя з великим почуттям висловлювала щире повагу та вдячність Беллі Юріївні за її значний професійний і людський вплив. Вдячною ученицею й продовжувачкою її художніх ідей і принципів Б. Ю. Юхт вважає себе й авторка цієї статті, яка займалася в класі своєї мами у дитинстві, а потім навчалася у неї все життя...

Беллі Юріївні «високою мірою було притаманне внутрішнє почуття власної людської гідності, що не

залежить від кар'єрних успіхів і зміни керівництва. У навколишній метушні і гонитві за благами насущними, за шматком життєвого пирога вона завжди стояла трохи осторонь, зневажаючи будь-які, як вона їх називала, “наклейки” – звання, посади, саморекламу, дешеvu популярність тощо. І цим різко вирізнялася від більшості, яка самореалізується через зовнішні прикмети життєвого успіху. Вона мала рідкісну здатність не «казатися», а БУТИ; вміння, що потребує людського масштабу, гідності та мужності» (Польська, 2007: 337–338).

За свою довготривалу плідну творчу й педагогічну діяльність Б. Ю. Юхт була нагороджена «численними Почесними грамотами Міністерства культури України, Українського республіканського комітету профспілки працівників культури, Управління культури Харківської обласної Ради народних депутатів, тощо (Польська, 2017: 379). У 1993 р. вона отримала «Подяку міністра культури України та голови Українського комітету профспілки працівників культури <...> за багаторічну сумлінну працю по вихованню та професійному навчанню обдарованої учнівської молоді» (Польська, 2017: 379).

Пам'яті Б. Ю. Юхт було присвячено концерти Міжнародного музичного фестивалю «Харківські Асамблеї» (1994), телевізійні програми (1994), концерти-лекції, вечори пам'яті (1994, 1999, 2013), доповіді на міжнародних наукових конференціях. А зовсім нещодавно на Першому конкурсі до 80-річчя Харківського державного музичного ліцею, який відбувся у листопаді 2023 р. у Харкові в межах міжнародного проекту «Мистецтво єднає світ», було започатковано виконавську премію імені Белли Юріївни Юхт, першим володарем якої став юний піаніст Кирило Тарановський.

Висновки. Талановита артистка, видатна педагогіня та самобутня творча особистість, Белла Юхт є однією з найяскравіших репрезентанток харківської піаністичної школи ХХ ст. Вона багато і з величезним успіхом концертувала в Україні та поза її межами. У 1946–1949 рр. викладала на кафедрі спеціального фортепіано Харківської державної консерваторії. На її творчу долю негативно вплинули політико-ідеологічні репресії кінця 40-х – початку 50-х років ХХ ст., які фактично зламали її артистичну кар'єру. З 1947 р. і до кінця життя (1994) Б. Ю. Юхт була провідним педагогом Харківської середньої спеціальної музичної школи. До мистецької школи Б. Ю. Юхт належить багато знаних в Україні та далеко поза її межами музикантів (виконавців, педагогів, науковців), котрі у своїй творчій діяльності продовжують її художні і педагогічні традиції та пере-

дають їх своїм учням і послідовникам. Осягнення значущості творчої постаті Белли Юхт, її творчих здобутків і виконавсько-педагогічних принципів в історії харківської піаністичної школи та загалом вітчизняного музичного мистецтва є важливим завданням сучасної музичної науки і практики.

Важливими перспективами подальших наукових розвідок є аналіз та узагальнення виконавських і педагогічних принципів Б. Ю. Юхт, осягнення рис її творчої індивідуальності та місця в історії українського музичного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алтухов В. М., Немцова І. А. Харківська спеціальна середня музична школа-інтернат. Формування творчої особистості в інформаційному просторі сучасної культури : Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. викладачів середніх спеціальних музичних закладів. Харків : СОНАТ, 2007. С. 6–15.
2. Ганзбург Г. Белла Юріївна Юхт (1923–1994). Харківські Асамблеї. Міжнародний музичний фестиваль 1994 року «Ф. Мендельсон-Бартольдї та просвітництво» : зб. матеріалів / Ред.-упоряд. Г. І. Ганзбург. Харків, 1994. С. 144–146.
3. Ганзбург Г. Пам'яті Белли Юхт. Шалом. 1994. № 4(20). С. 4.
4. Державний архів Харківської області. Ф. № 5795, оп. № 1.
5. Державний архів Харківської області. Спр. 301, с. 2.
6. Державний архів Харківської області. Спр. 930, с. 2.
7. Державний архів Харківської області. Спр. 279, с. 56.
8. Немцова І. А. Час, події, імена (до 60-річчя ХССМШ-і). Формування творчої особистості в інформаційному просторі сучасної культури : зб. матер. до 60-річчя ХССМШ-і / Упоряд. І. А. Немцова. Харків: СОНАТ, 2004. С. 9–14.
9. Ніколаєвська Ю. Чути та пам'ятати. Вечірній Харків. 1994. № 119. 15 жовтня. С. 5.
10. Польська І. І. Белла Юріївна Юхт : людина, музикант, педагог. Формування творчої особистості в інформаційному просторі сучасної культури : зб. матеріалів до 60-річчя ХССМШ-і. Харків : СОНАТ, 2004. С. 27–36.
11. Польська І. І. Белла Юріївна Юхт : штрихи до портрету. Більше ніж школа. ХССМШ-І у спогадах випускників. До 70-річного ювілею школи / ХССМШ; Ред.-упоряд. Т. Ю. Сенченкова, І. А. Немцова, В. П. Омеляненко ; за заг. ред. проф. В. М. Алтухова. Харків : ПЛАНЕТА – ПРИНТ, 2013. С. 48–58.
12. Польська І. Бути, а не здаватися. Слобода. 1998. № 94. 1 грудня. С. 3.
13. Польська І. І. Життя та доля Белли Юріївни Юхт (фрагменти творчої біографії). Мистецтво : «від існуючого до виникаючого» : зб. наук. пр. / Харк. держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського; ред.-упоряд. Л. В. Шаповалова. Харків : ХДУМ ім. І. П. Котляревського, 2007. С. 325–339. (Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Вип. 20).
14. Польська І. І. Майстри харківської піаністичної школи: Бела Юхт. Культура України : Історія і сучасність : міжнар. наук.-теор. конф. Харків, 25–26 жовтня 1994 р. Харків : ХДІК, 1994. С. 45–47.
15. Польська І. І. Юхт Белла Юріївна. Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. 1917–2017 : мала енциклопедія : у 2 т. / Харків. нац. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського ; ред.-упоряд. Л. В. Русакова ; наук. ред. І. С. Драч. Харків : Водний спектр Джі-Ем-Пі, 2017. Т. 1 : Музичне мистецтво. 2017. С. 379–381.
16. Рум'янцева А. Ю. Діяльність кафедри спеціального фортепіано Харківської державної консерваторії у післявоєнний період (1943–1949 рр.). Музичне мистецтво : зб. наук. ст. / Донецька держ. муз. акад.; ред.-упоряд. Тукова Т. В., Скрипник О. В. Вип. 4. Донецьк : Юго-Восток ЛТД, 2004. С. 236–244.
17. Рум'янцева А. Ю. Піаністична діяльність Б. Ю. Юхт у Харкові (до 80-річчя з дня народження). Соціокультурні комунікації в інформаційному суспільстві : матеріали міжнар. наук. конф. / Під ред. проф. В. М. Шейка, проф. М. В. Дяченка, проф. Н. М. Кушнарєнко. Харків : ХДАК, 2003. С. 182–183.
18. Рум'янцева А. Ю. Піаністична культура Харкова 40–80-х рр. XX століття : дис. ... канд. мистецтвознав. : 26.00.04 – Укр. культура / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2011. 218 с.
19. Рум'янцева А. Ю. Творча і виконавська діяльність Б. Ю. Юхт у повоєнні роки. Культура України. Вип. 15. Харків: ХДАК, 2005. С. 223–232.
20. Сімейний архів Б. Ю. Юхт – І. І. Польської.
21. Терещенко А. Польська-Юхт Белла Юріївна. Українська музична енциклопедія / НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Т. 5. Київ: ІМФЕ, 2016. С. 342–343.
22. Тишко Н. Сторінки історії ХССМШ-і (До 50-річного ювілею). Харків, 1993. С. 5–12.
23. Шкода Н. Вона і музика, і слово (пам'яті Белли Юріївни Юхт). Панорама. 1998. № 39. 26 вересня. С. 12.

REFERENCES

1. Altukhov, V. M., Nemtsova, I. A. (2007). *Kharkivska spetsialna serednia muzychna shkola-internat* [Kharkiv special secondary music boarding school]. *Formuvannia tvorchoi osobystosti v informatsiinomu prostori suchasnoi kultury*. Kharkiv. Pp. 6–15. [in Ukrainian]
2. Hanzburg, G. (1994). *Bella Yuriivna Yukht 1923–1994* [Bella Yuryivna Yukht (1923–1994)]. *Kharkivski Asamblei. Mizhnarodnyi muzychnyi festyval 1994 roku "F. Mendelson-Bartoldi ta prosvitnytstvo"*. Kharkiv. Pp. 144–146. [in Ukrainian]
3. Hanzburg G. (1994). *Pamiati Belly Yukht* [In memory of Bella Yukht]. *Shalom*. № 4(20). Pp. 4. [in Ukrainian] [in Ukrainian]
4. Derzhavnyi arhiv Kharkivskoi oblasti. [The State Archives of the Kharkiv Region]. F. No. 5795, op. No. 1.
5. Derzhavnyi arhiv Kharkivskoi oblasti. [The State Archives of the Kharkiv Region]. Spr. 301, p. 2. [in Ukrainian]

6. Derzhavnyi arhiv Kharkivskoi oblasti. [The State Archives of the Kharkiv Region]. Spr. 930, p. 2. [in Ukrainian]
7. Derzhavnyi arhiv Kharkivskoi oblasti. [The State Archives of the Kharkiv Region]. Spr. 279, p. 56. [in Ukrainian]
8. Nyemtsova, I. A. (2004). *Chas, podii, imena (do 60-richchia KhSSMSH-i)* [Time, events, names (for the 60th anniversary of the KhSSMSH-i)]. *Formuvannia tvorchoi osobystosti v informatsiinomu prostori suchasnoi kultury* : zb. mater. do 60-richchia KhSSMSH-i. Kharkiv. Pp. 9–14. [in Ukrainian]
9. Nikolaievskia, Yu. (1994). *Chuty ta pamiataty* [Hear and remember]. *Vechirni Kharkiv*. № 119. 15 zhovtnia. Pp. 5. [in Ukrainian]
10. Polska, I. I. (1994). *Maistry kharkivskoi pianistychnoi shkoly: Bela Yukht* [The Masters of the Kharkiv piano school: Bela Yukht]. *Kultura Ukrainy : Istorii i suchasnist*. Kharkiv. Pp. 45–47. [in Ukrainian]
11. Polska, I. I. (1998). *Buty, a ne zdavatsia* [Be, not seem to be]. *Sloboda*. № 94. 1 hrudnia. Pp. 3. [in Ukrainian]
12. Polska, I. I. (2004). *Bella Yuriivna Yukht : liudyna, muzykant, pedahoh* [Bella Yuriivna Yukht: person, musician, teacher]. *Formuvannia tvorchoi osobystosti v informatsiinomu prostori suchasnoi kultury* : zb. materialiv do 60-richchia KhSSMSH-i. Kharkiv. Pp. 27–36. [in Ukrainian]
13. Polska, I. I. (2007). *Zhyttia ta dolia Belly Yuriivny Yukht (frahmenty tvorchoi biohrafii)* [The life and fate of Bella Yuriivna Yukht (fragments of creative biography)]. *Problemy vzaiemodii mystetstva, pedahohiky ta teorii i praktyky osvity*. Vyp. 20 : *Mystetstvo* : “vid isnuuchoho do vynykaiuchoho”. Kharkiv. Pp. 325–339. [in Ukrainian]
14. Polska, I. I. (2013). *Bella Yuriivna Yukht : shtrykhy do portretu* [Bella Yuriivna Yukht: touches to the portrait]. *Bilshie nizh shkola. KhSSMSH-I u spohadakh vypusknnykh. Do 70-richnoho yuvileiu shkoly*. Kharkiv. Pp. 48–58. [in Ukrainian]
15. Polska, I. I. (2017). *Yukht Bella Yuriivna* [Yukht Bella Yuriivna]. *Kharkivskii natsionalnyi universytet mystetstv imeni I. P. Kotliarevskoho. 1917–2017 : mala entsyklopediia*. Kharkiv. Vol. 1 : *Muzychne mystetstvo*. 2017. Pp. 379–381. [in Ukrainian]
16. Rumiantseva A. Yu. (2004). *Diialnist kafedry spetsialnoho fortepiano Kharkivskoi derzhavnoi konservatorii u pisliakupatsiinyi period (1943–1949 rr.)*. [The Activities of the special piano department of the Kharkiv State Conservatory in the post-occupation period (1943–1949)]. *Muzychne mystetstvo / Donetska derzh. muz. akad.* Vyp. 4. Donetsk. Pp. 236–244. [in Ukrainian]
17. Rumiantseva A. Yu. (2003). *Pianistychna diialnist B. Yu. Yukht u Kharkovi (do 80-richchia z dnia narodzhennia)*. [The pianist activities of B. Yu. Yukht in Kharkiv (for her 80th birthday)]. *Sotsiokulturni komunikatsii v informatsiinomu suspilstvi* : materialy mizhnar. nauk. konf. Kharkiv. Pp. 182–183. [in Ukrainian]
18. Rumiantseva A. Yu. (2011). *Pianistychna kultura Kharkova 40-80-kh rr. XX stolittia* [Pianistic culture of Kharkiv in the 40s-80s of the 20th century] : dys. ... kand. mystetstvovnav. : 26.00.04 – Ukr. kultura. Kharkiv. 218 p. [in Ukrainian]
19. Rumiantseva A. Yu. (2005). *Tvorcha i vykonavska diialnist B. Yu. Yukht u povoienni roky*. [Creative and executive activity of B. Yu. Yukht in the post-war years]. *Kultura Ukrainy*. Vyp. 15. Kharkiv. Pp. 223–232. [in Ukrainian]
20. *Simeinyi arkhiv B. Yu. Yukht – I. I. Polskoi* [Family archive of B. Yu. Yukht – I. I. Polska]. [in Ukrainian]
21. Tereshchenko A. (2016). *Polska-Yukht Bella Yuriivna*. [Polska-Yukht Bella Yuriivna]. *Ukrayinska muzychna entsyklopediia*. Vol. 5. Kyiv. Pp. 342–343. [in Ukrainian]
22. Tyshko N. (1993). *Storinky istorii KhSSMSH-i (Do 50-richnoho yuvileiu)*. [Pages of the history of the Khssmsh-i (To the 50th anniversary)]. Kharkiv. Pp. 4–9. [in Ukrainian]
23. Shkoda N. (1998). *Vona i muzyka, i slovo (pamiati Belly Yuriivny Yukht)*. [She is both music and word (in memory of Bella Yuriivna Yukht)]. *Panorama*. № 39. P. 12. [in Ukrainian]